

Kaderinstructie Nederlandse inzet voor de 14e Ministeriële Conferentie van de Wereldhandelsorganisatie (WTO MC14)

Yaoundé, Kameroen

26-29 maart 2026

Inhoudsopgave

1. Doel Kaderinstructie
2. Terugblik MC13
3. Context MC14
4. Algemene inzet KNL
5. Prioriteiten
6. Instructies

1. Doel Kaderinstructie

Van 26 tot en met 29 maart 2026 zal in Yaoundé, Kameroen de 14e Ministeriële Conferentie van de Wereldhandelsorganisatie (WTO MC14) plaatsvinden. Deze kaderinstructie zet de prioriteiten voor het Nederlandse beleid uiteen voor de aanloop naar MC14 en tijdens de conferentie zelf. De kaderinstructie dient als input voor de multilaterale inzet van het Koninkrijk der Nederlanden (KNL) bij de WTO in Genève; als kader voor de Nederlandse inbreng in de Raad Buitenlandse Zaken Handel (RBZH) en de ambtelijke voorbereiding via het Handelspolitiek Comité (TPC) van de Raad van de Europese Unie; alsmede voor bilaterale gesprekken. De kaderinstructie geeft uitvoering aan de beleidsagenda voor Buitenlandse Handel 'Nederland: welvarend en weerbaar',¹ waarin het kabinet zich richt op het bevorderen van onze welvaart en de weerbaarheid van onze economie, met aandacht voor het belang van het op regels-gebaseerde handelssysteem voor de Nederlandse welvaart en weerbaarheid.

De kaderinstructie geldt voor het gehele Koninkrijk der Nederlanden. Het Europese deel van het land Nederland maakt onderdeel uit van de Europese Unie (EU) die binnen de WTO wordt vertegenwoordigd door de Europese Commissie. Dit betekent dat Nederlandse handelsbelangen bij de WTO vanuit een 'Team Europe' benadering worden behartigd. Voor Nederland is het van belang dat de Europese Commissie een hervormingsgezinde, constructieve en leidende rol inneemt binnen de WTO en dat de EU zelf ook naar de geest van de WTO-verdragen handelt. Een goed functionerend handelssysteem met een effectieve WTO als kern is immers van groot belang voor de Nederlandse en Europese welvaart en stabiliteit. Tegelijkertijd behartigt het Koninkrijk der Nederlanden de belangen van de landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten en de bijzondere gemeenten Bonaire, Sint Eustatius en Saba binnen de WTO. Daarbij is het relevant dat Curaçao

¹ Kamerstuk 36 180-164, 28 mei 2025

zelfstandig lidmaatschap van de WTO nastreeft. Het Koninkrijk der Nederlanden heeft in de WTO in het bijzonder oog voor de speciale en vaak kwetsbare positie van *Small Island Developing States* (SIDS), die vergelijkbaar zijn met Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

2. Terugblik MC13

De 13^e Ministeriële Conferentie (MC13) van de WTO vond plaats van 26 februari tot en met 1 maart 2024 in Abu Dhabi, de Verenigde Arabische Emiraten. Aruba, Sint Maarten en Nederland werden daar vertegenwoordigd door een Koninkrijksdelegatie onder leiding van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Curaçao was met een zelfstandige delegatie aanwezig.

MC13 leverde, in lijn met de verwachtingen in aanloop naar de conferentie, geen doorbraken op de hoofdthema's op, zoals hervormingen van de handel in landbouwgoederen en herstel van het beroepsorgaan van het WTO-geschillenbeslechtingssysteem. De bereikte resultaten bestonden uit 1) de inwerkingtreding van een plurilateraal akkoord over kaders voor dienstenhandel;² 2) de verlenging tot MC14 van het moratorium voor het instellen van douaneheffingen op elektronische transmissies; 3) en de toetreding door Oost-Timor en de Comoren als de 165^e en 166^e leden van de WTO. Het bleek niet mogelijk om consensus te vinden voor afspraken over het starten van een werkprogramma aangaande staatssteun ten behoeve van industriële sectoren en over een vervolgakkoord over het tegengaan van schadelijke visserijsubsidies.

MC13 vond plaats in een context van toenemende onvrede over marktverstorende handelspraktijken en twijfels over de effectiviteit van de WTO. Die context is na MC13 nog acuter geworden.

3. Context MC14

Al langere tijd wordt de WTO op de proef gesteld. Het huidige, op regels-gebaseerde multilaterale handelssysteem werd tijdens verschillende multilaterale onderhandelingsrondes gedurende de tweede helft van de 20^e eeuw gevormd, met als uitkomst van de Uruguay-ronde (1986-1994) de oprichting van de WTO. Dit proces van opeenvolgende onderhandelingsrondes stakte tijdens de daaropvolgende ronde, de zogenaamde Doha-ronde. Deze begon in 2001 maar ligt sinds 2008 effectief stil vanwege te grote divergentie van posities tussen de WTO-leden. Die divergentie is sindsdien niet minder geworden, wat heeft geleid tot de huidige situatie waarbij het – op enkele uitzonderingen na – zeer moeilijk blijkt om consensus te bereiken tussen alle WTO-leden over nieuwe, danwel herziene en/of gemoderniseerde, handelsregels. Divergentie onder WTO-leden komt op verschillende manieren tot uiting. Zo geven ontwikkelingslanden geregeld blijk van een gevoel dat het systeem onvoldoende in hun voordeel werkt. Daarnaast neemt de kritiek onder WTO-leden toe – de VS is hier het meest vocaal in – dat China het handelssysteem misbruikt om er op een oneerlijke manier voordeel

² Plurilaterale samenwerking of -akkoorden bij de WTO, duidt op samenwerking of afspraken waar niet alle WTO-leden aan deelnemen, maar slechts een deel van de WTO-leden. Plurilaterale akkoorden worden ook wel aangeduid als *Joint Statement Initiatives* (JSI's).

uit te halen. Ook de groeiende geopolitieke verdeeldheid heeft zijn weerslag op de besluitvorming binnen WTO.

Recent is hier het ingrijpende handelspolitieke beleid, inclusief vergaande verhoging van invoerheffingen, door de VS sinds het aantreden van president Trump in januari 2025 bijgekomen. Vanwege de sterke verwevenheid van mondiale waardeketens is de negatieve impact van de Amerikaanse invoerheffingen over de hele wereld merkbaar. De heffingen zijn tevens een schending van het fundamentele principe waar de WTO-akkoorden op rusten, het *Most Favoured Nation* (MFN) principe.³ Dit heeft een acute impact op het multilaterale handelssysteem en de WTO. Onderdeel van het Amerikaanse handelsbeleid is ook een uiterst kritische houding over het functioneren van de WTO en de hervormingsambities van de organisatie. De VS is overigens al langere tijd kritisch. Er is bijvoorbeeld sinds de regering van president Obama een Amerikaanse blokkade die ervoor zorgt dat het beroepsorgaan van de WTO, het *Appellate Body*, niet kan functioneren. Het WTO-geschillenbeslechtingsstelsel, inclusief het beroepsorgaan, is één van de kernonderdelen van het op regels-gebaseerde handelssysteem. Vanwege de Amerikaanse blokkade kan momenteel in sommige handelsgeschillen tussen WTO-leden geen bindende uitspraak gedaan worden. Voorgaande Amerikaanse regeringen waren dus ook kritisch, maar onder de huidige Amerikaanse regering is dat toegenomen.

De huidige handelspolitiek van de VS past bovendien in een bestaande trend van toenemende *power politics* op handelsterrein, protectionisme en een bereidheid om handelsbeleid in te zetten als geopolitiek pressiemiddel. Het risico bestaat dat dit tot een glijdende schaal leidt, waarbij het Amerikaanse voorbeeld – al dan niet onder een gevoel van druk – vanuit andere delen van de wereld navolging kan vinden. Voor Nederland is dit een onwenselijk scenario. Momenteel vindt echter circa 74 procent van de wereldhandel nog plaats onder WTO-regels en bijna alle landen onderschrijven het huidige op regels-gebaseerde multilaterale handelssysteem, ondanks de bestaande tekortkomingen.⁴ Het fundament van de WTO staat daarmee nog. Toch maken de Amerikaanse handelsmaatregelen acuut zichtbaar dat het op regels-gebaseerde multilaterale handelssysteem en de effectiviteit van de WTO onder druk staan. Dit maakt hervormingen van de WTO des te belangrijker.

Voor MC14 is het van belang dat de WTO-leden gezamenlijk laten zien dat de organisatie nog steeds effectief kan optreden en dat landen gebaat zijn en blijven bij het volgen van de huidige internationale handelsregels. In een tijd van oplopende geopolitieke- en handelsspanningen is het met name van belang dat landen de kernbeginselen van de WTO blijven respecteren en implementeren, vooral de principes van MFN, *National*

³ Het principe van de *Most Favoured Nation*, de meest begunstigde natie, houdt in dat wanneer een land aan een ander land handelsvoordelen toekent, bijvoorbeeld een lager invoertarief, dezelfde voordelen ook aan andere landen moet gunnen.

⁴ 'WTO Annual Report 2025' (augustus 2025). [Annual Report 2025](#)

Treatment (NT) en bindende geschillenbeslechting.⁵ Nauwere samenwerking met landen die het op regels-gebaseerde handelssysteem in woord en daad onderschrijven zal in de komende tijd daarom des te belangrijker worden.⁶ Daarnaast moet werk rond het moderniseren van het ‘*rulebook*’ van de WTO versneld en verdiept worden, bijvoorbeeld door het verbeteren van besluitvorming bij de WTO en het versterken van het gelijk speelveld tussen landen. Tot slot is het van belang om resultaat te boeken op onderwerpen die van belang zijn voor ontwikkelingslanden en *Small Island Developing States* (SIDS).

4. Algemene inzet

KNL heeft als middelgrote economie met een open handelskarakter een groot belang bij internationale handel en investeringen. Het Koninkrijk staat voor zo’n 3% van de wereldhandel: Nederland was in 2024 het vierde land ter wereld qua aandeel in de mondiale export van goederen en het negende land in de export van commerciële diensten.⁷ Onze economie gedijt bij een stabiele handelssituatie en de mate van succes van Nederlandse bedrijven wordt mede bepaald door een voorspelbaar internationaal ondernemersklimaat. Daarvoor zijn de handelsregels belegd bij de WTO cruciaal. Ook de faciliterende functie van de WTO om handelsbarrières te verminderen, wat producten en diensten wereldwijd goedkoper en toegankelijker maakt, is van belang. De duidelijke kaders die het op regels-gebaseerde handelssysteem decennialang bood zijn vanwege de huidige spanningen, aangewakkerd door het recente Amerikaanse handelsbeleid, echter niet meer vanzelfsprekend. Onze internationaal opererende bedrijven ervaren hierdoor een grotere mate van onzekerheid. Er is behoefte aan stabiliteit en voorspelbaarheid. Het is daarom belangrijk dat het KNL juist nu duidelijk blijft inzetten op het verdedigen en promoten van het op regels-gebaseerde handelssysteem, waarvan de WTO de kern vormt. Hierbij hebben de volgende onderwerpen prioriteit.

a. Institutionele hervormingen

Het handelspolitieke landschap is aan veranderingen onderhevig, terwijl de institutionele structuur van de WTO sinds zijn oprichting in 1995 ongewijzigd is gebleven. Daar komt bij dat het aantal WTO-leden substantieel is gegroeid, ook met landen die geen markteconomie hebben. Dit compliceert besluitvorming bij de WTO verder. De Nederlandse inzet voor MC14 zal gericht zijn op institutionele hervormingen, juist om de WTO effectief te houden in tijden van oplopende handelsspanningen. Het is juist nu belangrijk dat de WTO blijft zorgen voor duidelijke regels, transparantie en dialoog. Prioriteit ligt bij concrete hervormingen die de vastgelopen besluitvorming binnen de organisatie een *push* kunnen geven.

⁵ Het *National Treatment* principe vereist dat geïmporteerde goederen niet minder gunstig worden behandeld dan dezelfde, of soortgelijke, binnenlands geproduceerde goederen, nadat ze de douane hebben gepasseerd.

⁶ Conform motie Boswijk-Paternotte, Kamerstukken II, vergaderjaar 2024-2025, 21 501-02, nr. 3098

⁷ ‘WTO Global Trade Outlook and Statistics’ (april 2025). [WTO | Global Trade Outlook and Statistics - April 2025](#)

Een praktische uitwerking daarvan is een sterkere inzet op plurilaterale samenwerking met *coalitions of the willing* aan WTO-leden. Zulke samenwerking kan over uiteenlopende onderwerpen gaan en met name van belang zijn als blijkt dat multilaterale onderhandelingen vastlopen. Daarnaast blijft ook het niet-functioneren van volledige geschillenbeslechting bij de WTO een belangrijk aandachtspunt, hoewel dit in de aanloop naar MC14 wel een andere focus kent ten opzicht van voorgaande jaren. In plaats van herstel van het officiële WTO-beroepsorgaan, ligt de nadruk voor de komende jaren op uitbreiding van het alternatieve beroepsorgaan MPIA (*Multi-Party Interim Appeal Arbitration Arrangement*). Uitgangspunt is en blijft dat afspraken en verplichtingen die zijn gemaakt in WTO-verband zo goed mogelijk nagekomen dienen te worden.

b. *Inhoudelijke hervormingen*

Geopolitiek- en geo-economische dynamiek zorgen bovendien voor constante ontwikkelingen op handelspolitiek vlak. Het is van belang dat het handelssysteem, belegd bij de WTO, geregeld wordt geëvalueerd en met de tijd meegaat. Waar nodig zal Nederland inzetten op het moderniseren van bestaande WTO-afspraken. Het versterken van het WTO-kader ten aanzien van het gelijk speelveld tussen landen voor industriële producten heeft daarbij de voornaamste prioriteit. Het gelijk speelveld tussen industriële sectoren van landen is de afgelopen jaren verslechterd, vooral vanwege grootschalige subsidieverlening door China en andere staatsgeleide economieën aan de eigen industrieën. Mede hierdoor concurreren bedrijven uit deze landen op oneerlijke wijze op internationale markten en dit schaadt bedrijven elders – ook in Nederland. Daarnaast is ook de verdere integratie op de WTO-agenda van handel, milieu, klimaat en sociale kwesties (inclusief vraagstukken t.a.v. verschillende productiestandaarden tussen landen op deze terreinen) van belang met het oog op het bewaken van een gelijk speelveld. Voorts moet de organisatie in staat zijn adequaat rekening te houden met ontwikkelingen op het gebied van digitale handel en technologie.

c. *Overige ontwikkelingen*

Naast bovenstaande prioriteiten heeft het Koninkrijk der Nederlanden er ook belang bij dat er voortgang wordt geboekt op een aantal onderwerpen waar in WTO-verband al langer over wordt onderhandeld. Zoals het hervormen van landbouwregels (bijvoorbeeld het verminderen van handelsversturende overheidssteun), met meer aandacht voor duurzame landbouw en voedselzekerheid. Helaas is hier de afgelopen jaren weinig voortgang op geboekt, terwijl het voor met name ontwikkelingslanden een belangrijke prioriteit is. Ook de voortzetting van het moratorium op importheffingen op elektronische transmissies (het e-commerce moratorium) is van belang, evenals dat de vervolgonderhandelingen over verdere inperking van subsidies die bijdragen aan overbevissing en overcapaciteit afgerond worden. Tot slot zal de Nederlandse inzet er in den brede op gericht zijn om de belangen van ontwikkelingslanden binnen het multilaterale handelssysteem goed in ogenschouw te nemen. Handel is een motor van duurzame ontwikkeling en het is essentieel dat alle landen, en met name ontwikkelingslanden, goed kunnen meedraaien in het handelssysteem. Als ontwikkelingslanden echter de indruk hebben gemarginaliseerd of niet gehoord te worden binnen de WTO, dan bestaat het risico dat zij zich afwenden van het op regels-gebaseerde handelssysteem. Dit is niet in hun eigen belang, maar duidelijk ook niet in dat van Nederland omdat zo'n tendens het huidige handelssysteem zal verzwakken.

5. Prioriteiten

Voor MC14 hebben de volgende onderwerpen in het bijzonder prioriteit voor het Koninkrijk der Nederlanden:

1. Borgen van de basisbeginselen van de WTO.
2. Breder gebruik van plurilaterale initiatieven bij de WTO.
3. Transparantie en verbeterde regels over industriële subsidies.
4. Verdere integratie van handel met milieu en klimaat in de WTO-agenda.
5. Versterken van de participatie door alle landen in het WTO-systeem.

De prioriteiten zijn in het onderstaande overzicht met een asterisk (*) aangegeven.

6. Instructies MC14

Borgen van de basisprincipes van de WTO*

Doel:

- Internationale naleving van de basisprincipes van het multilaterale op regels-gebaseerde handelssysteem borgen. Vooral de principes van MFN, NT en transparante geschillenbeslechting.
- Via gerichte WTO-hervormingen bijdragen aan het vergroten van het vertrouwen van WTO-leden in het huidige handelssysteem.

Positie KNL:

- De basisprincipes van het handelssysteem staan onder druk. Deze druk komt al langer van sommige landen die structureel WTO-regels niet goed naleven, maar het huidige Amerikaanse handelsbeleid zet de situatie verder op scherp.
- De transparante en voorspelbare kaders die het handelssysteem biedt, dragen bij aan duurzame economische groei van landen. Als middelgrote economie met een open handelskarakter profiteert Nederland daar bij uitstek van. Het huidige handelssysteem is ook voor opkomende economieën en ontwikkelingslanden een motor van duurzame ontwikkeling.
- Als de basisprincipes van MFN en NT minder goed worden nageleefd, tast dat het functioneren van het hele systeem aan. MFN en NT liggen ten grondslag aan alle WTO-akkoorden die gezamenlijk het multilaterale handelssysteem vormen.
- Ook het systeembelang van het geschillenbeslechtingsysteem van de WTO kan niet onderschat worden. Dit systeem dient zo goed mogelijk te kunnen functioneren, ondanks dat het beroepsorgaan (*Appellate Body*) momenteel geen zaken kan behandelen.

Inzet:

- Inzet om samen met gelijkgestemde landen een breed, informeel samenwerkingsverband te vormen, met als doel om het huidige handelssysteem te ondersteunen en te versterken.
- Aansporen dat de Europese Commissie hierin het goede voorbeeld geeft. Europees handelsbeleid moet worden gevoerd naar de letter en de geest van de WTO-verdragen.
- Het actief benoemen wanneer handelsregels en -principes niet worden nageleefd. Overtreders moeten in WTO-verband worden aangespoord de regels na te leven.
- Vergroten van bewustzijn onder WTO-leden dat het huidige handelssysteem over het algemeen in ons aller voordeel werkt.
- Inclusieve en transparante WTO-geschillenbeslechting dient zo breed mogelijk gesteund te worden.

Uitvoering:

- Coalitievorming vanuit de EU met een zo breed mogelijke groep aan landen. Ter ondersteuning van de basisprincipes van het handelssysteem en de WTO.
- *Outreach* naar andere/derde landen om het gedeelde profijt dat het huidige handelssysteem biedt actief te onderschrijven.
- Deelname aan initiatieven en informatiedeling van de WTO, OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) etc., die bijdragen aan de integratie van landen in het huidige handelssysteem; het naleven van de huidige handelsregels; en het belang van het MPIA, nu het herstellen van het beroepsorgaan tijdelijk onmogelijk lijkt.

Gelijk speelveld voor industriële subsidies*

Doel:

- Bevorderen van een mondiaal gelijk speelveld tussen industriële sectoren. Zodat gesubsidieerde bedrijven uit derde landen geen oneigenlijk concurrentievoordeel hebben ten opzichte van Nederlandse bedrijven.

Positie KNL:

- Grootschalige handelsverstoringe industriële subsidies door onder meer China leiden tot oneerlijke concurrentie op wereldmarkten. Nederlandse bedrijven verliezen als gevolg daarvan marktaandeel.
- Het creëren van een mondiaal gelijk speelveld door het reguleren van subsidies is een belangrijke taak van de WTO. Omdat bestaande regels niet voldoende worden nageleefd wordt deze taak ondermijnt. Dat schaadt het vertrouwen in het hele handelssysteem.
- Ontwikkelingslanden kampen ook met concurrentieproblemen als gevolg van marktverstoringe industriële subsidiering. Zij hebben ook belang bij het versterken van het gelijk speelveld.
- Subsidies kunnen bijdragen aan verduurzaming van industriële sectoren. Ze verstoren niet per definitie het gelijke speelveld, maar moeten niet marktverstoringe of protectionistisch van aard zijn. WTO-regels hieromtrent moeten worden verduidelijkt.

Inzet:

- Inzet op een brede dialoog over de uitgangspunten voor industriële subsidies bij de WTO.
- Inzet op verbeterde transparantie en analyse rondom industriële subsidies en bedrijven in staatseigendom (SOE's).
- Inzet op aangescherpte en duidelijkere regels voor industriële subsidies en SOE's binnen het *Agreement on Subsidies and Countervailing Measures* (ASCM). Met als uitgangspunt dat marktverstoringe industriële steunmaatregelen effectief geadresseerd kunnen worden via het ASCM.
- Inzet op meer ruimte voor subsidies die bijdragen aan vergroening en milieu en klimaat, zolang deze niet marktverstoringe werken.

Uitvoering:

- Initiatief nemen voor een open discussie op dit onderwerp. Ook met ontwikkelingslanden, bijvoorbeeld over hun zorgen over ongelijke fiscale ruimte voor industrialisatie tussen ontwikkelde- en ontwikkelingslanden. Focus op gedeelde belangen en kansen.
- Steun voor het opzetten van een werkgroep binnen de WTO op dit onderwerp. Dit moet er uiteindelijk tot leiden dat de ASCM regels worden verduidelijkt en aangescherpt.
- Als het bij MC14 niet mogelijk blijkt een multilaterale werkgroep te starten, blijft voortdurende aandacht voor dit onderwerp nog steeds belangrijk. Het oprichten van een plurilateraal samenwerkingsverband tussen betrokken WTO-leden over industriële subsidies is dan bijvoorbeeld een mogelijkheid.

Besluitvorming en plurilaterale akkoorden bij WTO*

Doel:

- Moderniseren van WTO-besluitvormingsprocessen, waardoor het makkelijker wordt om plurilaterale akkoorden (o.t.w. *Joint Statement Initiatives* – JSIs) te sluiten als voortgang op multilateraal niveau onmogelijk blijkt.
- Plurilaterale samenwerking binnen de WTO blijft het uitgangspunt, om zodoende vastgelopen multilaterale besluitvorming een *push* te geven. Als implementatie van plurilaterale afspraken binnen de WTO onmogelijk blijkt, is implementatie parallel aan de WTO een optie.

Positie KNL:

- Het WTO-gebruik om besluiten met consensus te nemen, werkt tegenwoordig steeds vaker verlamdend. Het gebeurt te vaak dat enkele landen besluitvorming blokkeren, wat de effectiviteit van de WTO schaadt.
- Plurilaterale samenwerking tussen WTO-leden is van groot belang om de WTO effectief te laten inspelen op hedendaagse uitdagingen. Plurilaterale samenwerking is al sinds 1995 een onderdeel van de WTO-traditie en is dus niet in strijd met de geest van de WTO.
- Als opname van plurilaterale akkoorden in het WTO-acquis langere tijd onmogelijk wordt gemaakt vanwege een blokkade door enkele WTO-leden, dan moeten er mogelijkheden worden gecreëerd om de afspraken – al dan niet op een tijdelijke basis – buiten de WTO te implementeren.
- Plurilaterale samenwerking moet transparant zijn en openstaan voor alle WTO-leden.

Inzet:

- Inzet op een discussie bij de WTO over het geïnstitutionaliseerde gebruik om plurilaterale afspraken bij de WTO pas na instemming van alle leden inwerking te kunnen laten treden.
- Normaliseren van het gebruik van plurilaterale akkoorden bij de WTO als het niet mogelijk blijkt om tot een multilateraal akkoord te komen.
- Implementatie van de twee plurilaterale akkoorden die reeds zijn uit onderhandeld: *JSI Investment Facilitation for Development* en *JSI E-commerce*. De primaire inzet blijft integratie van deze plurilaterale akkoorden in het WTO-acquis. Als dat niet mogelijk blijkt, dan implementatie parallel aan de WTO.
- Positieve grondhouding over het starten van nieuwe plurilaterale initiatieven bij de WTO, zoals op het terrein van industriële subsidies en de handel in milieugoederen en -diensten.

Uitvoering:

- Bijdragen aan het ontwikkelen van het concept van een *WTO of different speeds*, met als doel dat beleidsvorming bij de WTO door kan gaan, desnoods in eerste instantie met een *coalition of the willing* bestaande uit een deel van de WTO-leden.
- Inzet op brede *outreach* door de Europese Commissie en de EU-lidstaten om het belang en de voordelen van plurilaterale samenwerking te benadrukken.
- Druk uitoefenen op WTO-leden die bezwaar maken tegen plurilaterale samenwerking, in het bijzonder als leden zelf geen duidelijk belang hebben bij hun verzet. Benadrukken dat zulke samenwerking niet belet mag worden indien dit niet tot economische schade leidt.
- Doorontwikkelen van het positieve narratief over plurilaterale samenwerking. Het liefst binnen de WTO. Indien dit niet mogelijk, dan op tijdelijk basis parallel aan de WTO.

Geschillenbeslechting

Doel:

- Versterken van het alternatieve beroepsorgaan MPIA (*Multi-Party Interim Appeal Arbitration Arrangement*). Om bindende geschillenbeslechting bij de WTO zoveel mogelijk te laten doorgaan, zolang het officiële WTO-beroepsorgaan niet functioneert.
- Lange termijn doelstelling blijft herstel van volledige en bindende geschillenbeslechting in WTO-verband.

Positie KNL:

- Herstel en hervorming van een volledig en bindende WTO- geschillenbeslechtingsysteem, inclusief herstel van het *Appellate Body*, blijft de lange termijn doelstelling. Maar vanwege de voortdurende Amerikaanse blokkade op het WTO-beroepsorgaan, waarvan bovendien kan worden aangenomen dat de huidige Amerikaanse regering deze blokkade zal voortzetten, zal deze doelstelling de komende jaren niet te verwezenlijken zijn.
- Het MPIA is het alternatief om handelsgeschillen bij de WTO in beroep te behandelen, zolang het *Appellate Body* niet functioneert.
- Als WTO-leden handelsafspraken niet nakomen dienen ze hier binnen het WTO-geschillenbeslechtingsysteem op worden aangesproken. Na het doorlopen van de geschillenprocedure kunnen indien nodig maatregelen worden genomen.
- Alle WTO-leden, en met name ontwikkelingslanden, dienen toegang te hebben tot toereikende juridische kennis om volledig deel te kunnen nemen aan geschillenbeslechting bij de WTO.

Inzet:

- Inzet op zo breed mogelijke deelname, dat wil zeggen zo veel mogelijk WTO-leden, aan het MPIA.
- Voortzetting van ondersteuning aan de stichting *Advisory Centre for WTO Law* (ACWL), ter ondersteuning van kennisopbouw bij ontwikkelingslanden over het WTO-geschillenbeslechtingsysteem.

Uitvoering:

- Via bilaterale contacten, en in EU-verband, *outreach* doen naar andere WTO-leden, met als doel om het lidmaatschap van het MPIA uit te breiden.
- Waar mogelijk en gepast, een referentie opnemen in bilaterale- en multilaterale handelsafspraken naar het MPIA, als tijdelijke vervanger van het *Appellate Body*.
- Een positieve grondhouding over het starten van een WTO-geschillenprocedure door de Europese Commissie ter verdediging van het EU-handelsbelang, als daar gegronde reden voor is.
- Het actief onder de aandacht brengen van de grote waarde van de ACWL-werkzaamheden voor ontwikkelingslanden, met name onder nieuwe potentiële donoren aan het ACWL.

Snijvlak handel met milieu en duurzaamheid*

Doel:

- Verder integreren van milieu- en duurzaamheidsaspecten in de WTO-agenda, inclusief via de deliberatieve functie. Zodat het gelijk speelveld tussen economische sectoren van landen versterkt wordt en de WTO verder bijdraagt aan brede welvaartsdoelen.

Positie KNL:

- De WTO biedt een platform voor dialoog, transparantie, coherentie en samenwerking om duurzame handel te stimuleren.
- Nederland staat voor een pragmatische benadering rond de integratie van milieu- en duurzaamheidsaspecten in de WTO-agenda, om zo tot realistische resultaten te komen.
- Het integreren van multilaterale afspraken en standaarden over duurzaamheid in het handelsdomein dragen bij aan het versterken van het gelijk speelveld tussen economische sectoren van landen met verschillende sociaal-economische systemen.
- Handel kan een bijdrage leveren aan het behalen van de *Sustainable Development Goals* (SDG's) en de klimaatambities uit het Parijsakkoord.
- De WTO kan een bijdrage leveren aan internationale milieu- en klimaatdoelstellingen door het faciliteren van handel in schone milieugoederen en -diensten.
- WTO-samenwerking op het snijvlak van handel met milieu en duurzaamheid dient zo breed mogelijk gedragen te worden. De betrokkenheid van SIDS is belangrijk, want klimaatveranderingen kunnen vooral op deze landen een grote impact hebben.
- Internationaal opererende bedrijven kunnen een bijdrage leveren aan het welzijn van mens en milieu elders ter wereld. De *Guiding Principles on Business and Human Rights* van de Verenigde Naties (VN); de IMVO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen van de OECD; en (toekomstige) Europese IMVO-wetgeving geven handvaten om risico's voor mens, milieu en klimaat in waardeketens te identificeren en waar nodig tegen te gaan.

Inzet:

- Versterken van de deliberatieve functie van de WTO door het stimuleren van samenwerking in het *WTO Committee on Trade & Environment* (CTE) en de *Trade and Environmental Sustainability Structured Discussions* (TESSD).
- Stimuleren van een open en constructieve dialoog over handel en milieu- en klimaatbeleid, met als stip op de horizon multilaterale afspraken over duurzame handel die het gelijk speelveld tussen economische sectoren van WTO-lidstaten versterken.
- Voorkomen dat de gesprekken zich vernauwen tot kritiek op EU-milieu- en klimaatbeleid en ervoor waken dat het EU-beleid niet de eigen positie in het gelijk speelveld verzwakt.
- Inzet op het voortzetten en concretiseren van discussies binnen de WTO over fossiele brandstofsubsidies en plasticvervuiling.

Uitvoering

- Bijdragen aan het identificeren van duidelijke deliverables in de verschillende gremia bij de WTO waar wordt gesproken over handel en milieu- en duurzaamheidsbeleid, met als doel het gelijk speelveld tussen landen te versterken.
- Bijdragen aan de discussie over mondiale productiestandaarden omwille van het duurzaamheid en het promoten van coherentie van productiestandaarden tussen landen.
- Oog houden voor impact van Europese milieu- en klimaatmaatregelen op de positie van derde landen, vooral ontwikkelingslanden.

Sociale dimensie van handel

Doel:

- Bevorderen dat de WTO een bijdrage levert aan het promoten van de sociale dimensie van handel, zoals fatsoenlijk werk en de genderaspecten van arbeidsrecht.
- Verbeteren van het gelijk speelveld tussen landen die verschillende sociale standaarden hanteren.

Positie KNL:

- De WTO kan een bijdrage leveren aan brede welvaart, de sociale componenten van de SDG's en de vooruitgang van fatsoenlijk werk en sociale bescherming wereldwijd.
- Door in WTO-verband aandacht te besteden aan de sociale dimensie van handel, kan het gelijk speelveld versterkt worden tussen landen die verschillende sociale standaarden hanteren.
- Sociale overwegingen kunnen bij de WTO meegenomen worden in, en parallel aan, lopende onderhandelingen. Onder andere met het oog op flankerend beleid.
- Internationaal opererende bedrijven uit Nederland kunnen een positieve bijdrage leveren aan het welzijn van mens en milieu elders ter wereld. Richtlijnen en wetgeving van de VN, OECD en EU geven handvaten aan bedrijven om risico's voor mens en milieu in hun waardeketens te identificeren en waar nodig tegen te gaan.

Inzet:

- Inzetten op analyse van de brede welvaartseffecten van handelsbeleid. Onder andere de effecten op werkgelegenheid en de positie van vrouwen.
- Versterken van de deliberatieve functie van de WTO met betrekking tot sociale kwesties. Door het stimuleren van een onderzoeksagenda en het verschaffen van transparantie over handelsmaatregelen met een sociale impact.
- Versterken van de samenwerking tussen de WTO en de *International Labour Organization* (ILO), bijvoorbeeld door gezamenlijk analytisch werk.
- Inzet op betrokkenheid van organisaties uit het maatschappelijk middenveld bij het werk van de WTO.

Uitvoering:

- Bijdragen aan de WTO-discussie over sociale effecten van handelsbeleid (werkgelegenheid, arbeidsrechten, gender).
- Opzoeken van allianties met gelijkgezinde landen om de deliberatieve- en platformfunctie van de WTO verder te benutten om de sociale dimensie van handel te belichten.
- Inzetten dat de EU in WTO-verband transparant is over de vormgeving van nieuwe sociale EU-maatregelen. Onder andere door derde landen vroegtijdig te informeren en te betrekken.
- Inzet op het bevorderen van ILO fundamentele principes in bilaterale handelsverdragen van de EU.

JSI's Investment Facilitation for Development en E-commerce

Doel:

- Opname van de twee reeds uitonderhandelde *Joint Statement Initiatives* (JSI) in het WTO-acquis. Als dat bij MC14 niet mogelijk is, dan inzetten op tijdelijke inwerkingtreding buiten de WTO.

Positie KNL:

- Plurilaterale samenwerking bij de WTO heeft meerwaarde om een goed functionerend, op regels-gebaseerd multilateraal handelssysteem te behouden en om regelgevende kaders te scheppen voor 'nieuwe' internationale handelsontwikkelingen.
- Het JSI *E-commerce* bevat kaders die digitale handel verduidelijken en faciliteren. Het neemt barrières weg voor ons bedrijfsleven, inclusief het MKB, om digitale handel te drijven over de grens.
- Het JSI *Investment Facilitation for Development* (IFD) bevat afspraken ter verbetering van het investerings- en ondernemersklimaat in deelnemende landen, inclusief IMVO-afspraken. Nederlandse bedrijven kunnen profiteren als het ondernemersklimaat in andere landen verbetert.
- Inwerkingtreding van bovengenoemde JSI's wordt tegengehouden door enkele landen. Deze landen zullen geen economische impact in eigen land ondervinden van de afspraken in de JSI's. Hun blokkade dient daarom dan wel te worden opgeheven zodat opname in het WTO-acquis mogelijk is, dan wel omzeild te worden door deze JSI's parallel aan de WTO inwerking te laten treden.

Inzet:

- Inzet om zoveel mogelijk landen te betrekken bij deze plurilaterale initiatieven, zodat de afspraken nog breder gesteund worden.
- Tegengaan narratief van India en Zuid-Afrika over JSI's. Zowel JSI IFD als JSI E-commerce worden beiden gesteund door meer dan de helft van de WTO-leden, die gezamenlijk ook nog eens een meerderheid vertegenwoordigen in de mondiale *Foreign Direct Investment* (relevant voor JSI IFD) en de wereldwijde digitale handel (relevant voor JSI *e-commerce*).
- Inzet op voldoende technische assistentie en capaciteitsopbouw voor ontwikkelingslanden, *Least Developed Countries* (LDC's) en SIDS om de afspraken in deze akkoorden goed te kunnen implementeren.

Uitvoering:

- Druk uitoefenen op de landen die inwerkingtreding van deze JSI's blokkeren, met als doel dat zij hun verzet opgeven. Als dat met MC14 niet is gelukt, dan aandringen op tijdelijke inwerkingtreding van deze JSI's buiten de WTO.
- Informatiedeling over de voordelen van beide JSI's naar WTO-leden die zich nog niet bij deze initiatieven hebben aangesloten.
- Aansporen van de Europese Commissie om constructief en creatief mee te denken over inwerkingtreding van deze JSI's.

E-commerce moratorium

Doel:

- Verlengen van het moratorium op douaneheffingen op elektronische transmissies tijdens MC14.

Positie KNL:

- Het bedrijfsleven en consumenten zijn gebaat bij de zekerheid die het e-commerce moratorium al sinds 1998 biedt over het niet belasten van elektronische transmissies met douaneheffingen.
- Het moratorium werkt handelsfaciliterend en dient te worden voortgezet. Het heeft echter de voorkeur om tot een permanente oplossing te komen.
- Naast het moratorium is ook voortzetting van het parallel lopende werkprogramma op e-commerce belangrijk, vanwege de ontwikkelingsdimensie van digitale handel.

Inzet:

- Inzet op consensusvorming bij de WTO-leden om het e-commerce moratorium tijdens MC14 te verlengen.
- Tegelijkertijd ook inzetten op de inwerkingtreding van JSI *E-commerce*. Dit JSI bevat ook afspraken over een verbod op e-commerce douaneheffingen. Mocht voortzetting van het e-commerce moratorium tijdens MC14 niet mogelijk blijken, dan is dit een terugval-optie.
- NL steunt het werk van de WTO, en van de *United Nations Conference on Trade and Development* (UNCTAD) en de *International Telecommunications Union* (ITU), dat tot doel heeft dat ontwikkelingslanden kunnen meekomen in de groeiende mondiale e-commerce sector.

Uitvoering:

- Tijdig starten met consensusvorming over voortzetting van het moratorium.

Landbouw en voedselzekerheid

Doel:

- Versterken van de bijdrage van internationale handel en WTO-afspraken aan wereldwijde voedselzekerheid en het openhouden van internationale voedselmarkten.

Positie KNL:

- Handel levert een belangrijke bijdrage aan mondiale voedselzekerheid. Protectionistische handelsmaatregelen kunnen voedselzekerheid in gevaar brengen. Dit dient zoveel mogelijk voorkomen te worden.
- Landbouwsteun zou integraal moeten bijdragen aan duurzame landbouw. Landbouwsubsidies van landen moeten dan ook die kant op bewegen.
- KNL heeft begrip voor de zorgen van ontwikkelingslanden, zoals over beperking van handelsversturende landbouwsteun en het gebrek aan een permanente oplossing voor *public stockholding* (PSH).

Inzet:

- Constructieve houding EU over het starten van een WTO-werkprogramma over landbouwhervormingen. Inhoudelijke focus van NL ligt daarbij op: PSH, inperken van handelsversturende landbouwsteun, katoen, transparantie (notificaties over landbouwsteun) en aandacht voor milieu en klimaatverandering.
- Public stockholding: inzet op een compromisvoorstel over een permanente oplossing voor PSH, waarbij de beleidsmogelijkheid van de armste landen niet worden ingeperkt.
- Inperken handelsversturende landbouwsteun: inzet op verschuiving landbouwsteun van *Amber Box* naar *Green Box*. De EU kan als onderdeel van bredere onderhandelingen over landbouwhervormingen voorstellen het subsidieplafond te reduceren, als dit bijdraagt tot betekenisvolle concessies van andere landen.
- Katoen: inzet op een constructieve houding vanuit de EU in discussies over handelsversturende landbouwsteun in de katoensector.
- Transparantie: inzet op vergroten transparantie en toezien op indienen notificaties van landbouwsteun door WTO-leden.
- Milieu en klimaat: rekening houden in landbouwonderhandelingen met impact op milieu en klimaat.
- Voedselzekerheid: inzet op het voorkomen van onnodige handelsbelemmerende maatregelen op agri-food goederen, met name exportrestricties.

Uitvoering:

- Inzet op een constructieve houding van de EU in het aannemen van een *roadmap* voor het voeren van onderhandelingen over een integrale hervormingsslag van de WTO-landbouwregels.

Visserijsubsidies*

Doel:

- Inwerkingtreding en implementatie van het WTO-akkoord over visserijsubsidies uit 2022 (Vis 1).
- Aannee van een vervolgakkoord over verdere inperking van subsidies die bijdragen aan overbevissing en overcapaciteit.

Positie KNL:

- Alle visserij moet uiteindelijk duurzaam zijn. Dit impliceert dat visbestanden wereldwijd zich tenminste moeten kunnen handhaven op een niveau waarbij de reproductie in relatie tot de vangsten geborgd is. WTO-afspraken over schadelijke visserijsubsidies kunnen hieraan bijdragen.
- Het tegengaan van schadelijke visserijsubsidies is ook opgenomen in het nieuwe MFK-voorstel van de Europese Commissie (Meerjarig Financieel Kader). Er wordt voorgesteld dat visserijsubsidies die niet overeenkomen met de WTO-regelgeving omtrent schadelijke visserijsubsidies, niet toegestaan zijn.

Inzet:

- Visserijsubsidies voor illegale, ongereguleerde en ongerapporteerde (IUU) visserij moeten zo spoedig mogelijk worden beëindigd. Dit is de kern van Vis 1. Op het moment van schrijven zijn nog enkele ratificaties nodig om het akkoord in werking te laten treden.
- Subsidies die bijdragen aan overcapaciteit en overbevissing moeten verboden worden. Visserijsubsidies die gericht zijn op duurzaam behoud en/of herstel van visbestanden moeten wel blijven bestaan.
- Oog hebben voor de zorgen van ontwikkelingslanden en SIDS. Onder andere via op maat gemaakte uitzonderingen/bepalingen voor kleinschalige visserij, overgangsperiodes en via technische assistentie vanuit het WTO-visserijfonds.
- Rekening houden met belangen van KNL op duurzame visserij. Met name investeringen ten aanzien van onderzoek bestandsbeheer, duurzaamheid en verbetering vangsttechnieken; (duurzame) visserijakkoorden met derde landen; en het gelijk speelveld met andere visserijlanden.

Uitvoering:

- Inzet op behoud van reeds uit-onderhandelde tekst van een vervolgakkoord over schadelijke visserijsubsidies.
- Opzoeken van allianties en coalitievorming ten gunste van aanname van het vervolgakkoord.
- Bijdrage KNL aan het WTO-visserijfonds. Actief sturen binnen dit fonds zodat het WTO-visserijakkoord uit 2022 spoedig en effectief wordt geïmplementeerd.

Hulp en handel*

Doel:

- Verdere integratie van ontwikkelingslanden, LDC's en SIDS in het multilaterale handelssysteem. Dit versterkt het systeem; draagt bij aan duurzame economische ontwikkeling wereldwijd; en vergroot kansen voor het Nederlandse bedrijfsleven.

Positie KNL:

- Ontwikkelingslanden moeten optimaal kunnen meedraaien in het multilaterale handelssysteem en de WTO. Net als Nederland, dienen ook zij de vruchten van duurzame ontwikkeling optimaal te kunnen plukken die het op regels-gebaseerde handelssysteem biedt.
- Een meerderheid van de WTO-leden valt in de categorie van ontwikkelingsland. Hun deelname en integratie is essentieel voor de houdbaarheid van het multilaterale handelssysteem. Gezamenlijk vormen zij een invloedrijke groep die kan bijdragen aan een versterking van het op regels-gebaseerde handelssysteem.
- Duurzame economische ontwikkeling en integratie in internationale waardeketens door ontwikkelingslanden dient ook duidelijk het Nederlandse belang. Hun integratie verstevigt het op regels-gebaseerde handelssysteem en bovendien creëert het kansen voor ons bedrijfsleven.

Inzet:

- Oog voor de belangen van ontwikkelingslanden en SIDS in WTO- en EU-beleidsvorming.
- Steun voor internationale programma's die bijdragen aan verdere integratie.

Uitvoering:

- Een constructieve houding over de wensen en perspectieven van ontwikkelingslanden bij de WTO. Waar dat mogelijk is, op een creatieve manier tegemoet komen aan de onderbouwde belangen van ontwikkelingslanden.
- Financiële ondersteuning verlenen aan *Aid-for-Trade* programma's:
 - *Advisory Center for WTO Law* (ACWL)
 - *Standards and Trade Development Facility* (STDF)
 - *Netherlands Talent Program* (NTP)
 - WTO-visserijfonds
 - *United Nations Conference on Trade and Development* (UNCTAD)
 - *TradeMark Africa* (TMA)
 - Wereldbank *Umbrella Facility for Trade 2.0 & Trade Facilitation Support*
 - Initiatief Duurzame Handel (IDH)
 - Centrum tot Bevordering van de Import uit ontwikkelingslanden (CBI)

Eerlijke en gedifferentieerde *Special & Differential Treatment**

Doel:

- Komen tot een meer gedifferentieerde aanpak van *Special & Differential Treatment* (SDT), welke beter tegemoet komt aan de behoeften van ontwikkelingslanden en tegelijkertijd oneigenlijk beroep hierop voorkomt. Met als uiteindelijke doel een eerlijkere verdeling van rechten en plichten van WTO-leden.

Positie KNL:

- Voor de houdbaarheid en effectiviteit van het op regels-gebaseerde handelssysteem, is het essentieel dat ook ontwikkelingslanden hierin goed kunnen meedraaien en er de vruchten van plukken. SDT helpt daarbij.
- KNL ziet de noodzaak van uitzonderingen van WTO-regels (SDT) voor ontwikkelingslanden en met name LDC's. Ontwikkelingslanden moeten kunnen beschikken over flexibiliteiten rond het implementeren van WTO-regels, als het niet realistisch is te verwachten dat zij direct aan nieuwe regels voldoen of als dat met het oog op hun ontwikkeling niet wenselijk is. Deze uitzonderingen dienen gebaseerd te zijn op de daadwerkelijke ontwikkelingsbehoeften.
- Een meer gedifferentieerde aanpak voor landen in verschillende fasen van ontwikkeling kan een impuls geven aan de concessiebereidheid voor SDT van rijkere landen.
- China en een aantal andere landen beroepen zich oneigenlijk op SDT.

Inzet:

- LDC's zouden in ieder geval aanspraak moeten kunnen maken op SDT. Ook '*graduating LDCs*' die de LDC-categorie ontgroeien, moeten een redelijke transitieperiode krijgen.
- De volgende drie groepen zouden in elk geval geen aanspraak kunnen maken op SDT: (1) OESO-landen, (2) hoge inkomenslanden en (3) landen met een groot aandeel in de wereldhandel.
- Voorwaarde voor SDT gebruik door de brede tussengroep van ontwikkelingslanden, is dat zij aantonen waarom bepaalde flexibiliteiten nodig zijn. Inzet hierbij is op een gedifferentieerde aanpak van SDT.

Uitvoering:

- Uitwerking van een meer gedifferentieerde aanpak van SDT in WTO-beleid dat gereed is om te worden aangenomen, zoals een vervolgakkoord over schadelijke visserijsubsidies en de plurilaterale initiatieven IFD en E-commerce. Daarnaast moet het terugkomen in substantiële onderhandelingen, zoals over landbouwhervormingen en handel & duurzaamheid.
- *Outreach* naar LDC's en ontwikkelingslanden, zodat hun belangen zo goed mogelijk vertaald kunnen worden in concrete, gedifferentieerde SDT voorstellen.
- Inzet op afnemend beroep op SDT door China en andere landen die er nog oneigenlijk beroep op (kunnen) doen.